

Петро Брицький, доктор історичних наук,
професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Великих втрат зазнав український народ у період голоду 1921-1923 рр., але найбільшою трагедією за всю історію для нього став голодомор 1932-1933 років, здійснений диктаторським режимом Російської комуністичної партії (більшовиків) на чолі з Й. Сталіним. Дивовижним є те, що цей страшний злочин проти українського народу, фактично його геноцид, був підданий керівною верхівкою цієї ж партії суворому замовчуванню впродовж 55 років. Розповідь про нього вважалася антирадянською пропагандою, наклепом, що загрожувало тюремним ув'язненням.

Проблема нестачі продовольства в Україні виникла ще в кінці 20-х років, коли в січні 1928 р. за вимогою Сталіна, Молотова і Мікояна в Україні знову запровадили хлібозаготівлі методом продовольчої розкладки, як це було в 1918-1921 роках. За допомогою силових методів владі вдалося вже на 1 квітня 1928 р. викачати в селян 200 млн. пудів зерна. Загальний обсяг хлібозаготівель в УСРР у 1928 р. досяг 258,5 млн. пудів, з яких лише 72,9 млн. були використані на харчування населення республіки. Становище селян ускладнилося ще й тим, що в 1928 р. внаслідок заморозків (вимерзло понад 5 млн. га озимих) і посухи степові райони України постраждали відневрожаю, а тому вже з літа голодувало до 3-х мільйонів людей.

Незважаючи на насильницькі методи хлібозаготівлі, вона не досягла запланованих обсягів. Тоді було вирішено прискорено колективізувати сільськогосподарське виробництво. Масова примусова колективізація селян, насильницьке „розкуркулення” (фактично розорення заможних селян) не поліпшили хлібозаготівлю, а навпаки, призвели до зниження валового збору зерна й зменшення іншої сільськогосподарської продукції, передусім м'яса і молока. Становище селян ще більше погіршилося, коли було заборонено ринкову торгівлю хлібом, а 14 лютого 1929 р. введено карткову систему на постачання продовольством робітників і службовців.

Десятиліттями радянська історіографія стверджувала, що бідняки і середняки села виступали за організацію колгоспів, а проти були лише заможні селяни („куркулі”). Документи свідчать протилежне. Проти створення колгоспів була значна частина й бідняків, і середняків. Про це наводяться факти в „Інформаційній довідці інструктора наркомату земельних справ УСРР про антиколгоспні настрої делегатів селянської конференції на Шевченківщині, від 29 травня 1930 р. У ній він повідомляє, що було скликано позапартійну конференцію батраків, бідняків і середняків колгоспників і поодиноких господарств чотирьох районів – Кам'янського, Олександрівського, Вільшанського та Городищенського. На конференції делегати криками перебили виступаючого й „посипались такі записки: „Нам колективізація й соціалізм не потрібні, бо все це довело нас, що ми голі, босі й годуємо воші”; „Колгоспи це не воля селян, а нове ярмо, давайте обговоримо, як його позбутися”; „Бросайте привітання й розговори про

соціалізм, давайте поговоримо, як би повернути засланих” і тому подібні . Інструктор у кінці зробив висновок, що партійна організація не підготувалася як слід і вибрала „небажаних людей, підкуркульників”.

Збереглися також документи, які свідчать, що голодували також і в 1931 році. Зокрема, в листі учнів школи дитячого містечка до голови ВУЦВК Г. Петровського повідомляється про недостачу їжі, сніданки бувають без хліба і мало „приварку”, через що діти погано відвідують школу і майстерні. Деякі босі й роздягнені і тому не можуть відвідувати школу.

В іншому листі заступника Наркома освіти УСРР Полоцького до Наркомату продовольчого постачання УСРР від 19 березня 1931 р. йдеться про катастрофічне становище установ освіти в 180 районах України, знятих з постачання за невиконання хлібозаготівель. Цим районам заборонено з поточних хлібозаготівель постачати дитячі інтернатні установи, вчителів і виділяти продукти для гарячих безкоштовних сніданків інших шкіл цих районів. Діти цих установ змушені тікати, чим збільшується безпритульність.

Тоді ж, у березні 1931 р, з централізованого постачання була знята дитяча колонія Кам'янського району на Дніпропетровщині, де перебувало 220 дітей .

Як бачимо радянська влада не жаліла навіть дітей, прирікаючи їх на голодування. Від надмірного, по суті грабіжницького, вилучення хліба страждали також колгоспи і колгоспники. Так, 25 листопада 1931 р. у листі до голови ВУЦВК Г.І. Петровського правління артілі „Незаможник” с. Тишківки Гайсинського району сповіщало про те, що план хлібозаготівлі був виконаний ще до 26 вересня 1931 року, але план був збільшений і, коли зерна не стало, забрали картоплю, що призвело до голодування колгоспників. І правлінці роблять висновок, що внаслідок таких дій влади „голодна людина ...повинна загинути від голодної смерті... Краще нехай той загине, хто примушує гинути з голоду працюючу людину” . Тут же вказується ціна, за якою держава примусово вилучала хліб: за один пуд жита платили 90 коп., а в Центральному робітничому кооперативі його продавали за 45 крб. „Значить, – продовжують правлінці колгоспу, – щоб обміняти, то треба селянинові везти з дому 50 пудів, а в кооперації получитьи 1 пуд” . І завершують свого листа керівники колгоспу різким осудом існуючої влади: „Чому це так, це ж убивство, це казнь! Нещасного селянина скрізь палачі і вбивці п'ють послідню каплю крові селянської, а пишуть, що будують соціалізм. Це не будівництво, а убійство, з такою політикою соціалізму нам не збудувати” . У великій кількості листи подібного змісту надходили як до республіканських органів влади, так і до всесоюзних у Москву. В одному з листів до ЦК ВКП(б) (з Фастова) ставилося запитання, чому в Росії пуд хліба 10 крб., а в Україні – 80 крб. і його ще й немає . Ці листи засвідчують, що голодування селян в Україні почалося значно раніше 1932 року. Але це була лише прелюдія до великого голодомору, який розпочався у 1932 році. Вже 3 квітня 1932 р. секретар Одеського обкому КП(б)У М. Майоров звертається до секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора про надання допомоги продовольством окремим районам, які перебувають у тяжкому продовольчому становищі. Так, у Новомиргородському районі, повідомляє він, у половині сіл району „їдять здохлих коней, є опухлі від недоїдання. В такому стані знаходиться від 30 до 50 сімейств у кожній сільраді” . „Трупи померлих по декілька днів залишались незакопаними”

Лише 26 квітня 1932 р. С. Косіор повідомляє Й. Сталіну про тяжке матеріальне становище в південній частині степових районів України. У листі він визнає, що „були допущені серйозні помилки у визначенні плану заготовок, і серйозні викривлення, і

безглуздий натиск при проведенні заготовок...". С. Косіор стверджує, що є окремі випадки і навіть окремі села, які голодують, але пояснює це недбалістю місцевих керівників. Він рішуче заперечує масове поширення голоду і проголошує вимогу, що „всі розмови про „голод” на Україні треба категорично відкинути” . І це було тоді, коли голод охоплював цілі села, райони й області. В той же час йшли сотні листів колгоспників про голод до ЦК КП(б)У, ЦК ВКП(б) і особисто до Й. Сталіна. У них повідомлялося про свавілля місцевої влади при насильницькому вилученні продуктів харчування, про опухлих від голоду дітей і дорослих. Листи йшли навіть від працівників Державного політичного управління (ДПУ). Зокрема, начальник Вінницького обласного відділу ДПУ у спецдонесенні повідомляв про факти голоду і випадки смерті від нього у Тростянецькому районі, про те, що в с. Тростянчик голодує 40 сімей колгоспників, серед них 15 опухлих дітей, у с. Паланка голодує 52 сім’ї колгоспників у складі 301 чол., з них 108 повністю опухлі. Вже у травні 1932 р. були випадки людодства через голод . А С. Косіор у цей час писав Сталіну те, що той хотів почути: „Голоду в Україні немає”, хоч і просив надати допомогу продовольством голодуючим районам.

У травні 1932 р. часткова допомога зерном (заготовленим, звичайно, в Україні) постановою політбюро ЦК ВКП(б) була надана. Але вже в червні щодо продовольчої допомоги Україні цей же орган ухвалив постанову, в якій говорилося: „Обмежитися вже прийнятими рішеннями ЦК і додаткового заовозу хліба в Україну не здійснювати” . На цей час у селян вже ніяких запасів не було, бо заготівля зерна з урожаю 1931 р. продовжувалася до весни 1932 р. В Україні було вилучено 380 млн. пудів хліба (в 1930 р. – 400 млн. пудів). В липні 1932 р. ЦК ВКП(б), незважаючи на недорід, встановив план хлібозаготівлі для України 356 млн. пудів. Тим часом голод в Україні набирав усе більших масштабів і забирав все більше людських життів. У першій половині 1932 р. від голоду в Україні загинуло 150 тисяч селян .

Незважаючи на те, що голод поширювався й охоплював значну частину України, а також Середнє й Нижнє Поволжя і Північний Кавказ, де компактно проживали українці, центральні партійні органи і влада пильно стежили за тим, щоб інформація про це не проникла за кордон. Жорстка цензура контролювала пресу, щоб у ній не було навіть натяку про голод. Замість цього терміна вживалось блюзнірське означення „продовольчі труднощі”. Нинішнє покоління молодих істориків і політиків не знайде про голод 30-х років ніякої інформації в газеті „Правда” (орган ЦК ВКП(б)), „Известия” (орган Центрального виконавчого комітету СРСР і Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету), а також в українських – „Вісті” (орган Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Уряду УСРР) і „Комуніст” (орган ЦК КП(б)У), які видавалися в роки голодомору і були під контролем партійного центру. Про це з болем у серці зробив записи у своєму щоденнику письменник-комуніст, угорець за походженням, який був одружений на полтавчанці, Мате Залка. Так, у записі ще 11-13 червня 1932 р. читаємо: „Ознаки тяжкої хвороби наяву: Україна, незважаючи на нормальний урожай, приречена на голод.

Це пояснюється двома причинами: наказами сильного партійного апарату і відсутністю справжньої критики. Слепа дисципліна стає небезпечною.

Ціни скачуть, продуктів не вистачає. У містах голод. За рік було 5 чи 6 страйків. Це трагедія. Я все частіше жену геть від себе тяжкі думки – що буде? Україна – і голодує!”. І далі: „Правду” читаю з іронією: в Японії, Німеччині, Польщі, Америці – голод. А в нас? Виявляється, ні”. Запис 15 серпня 1932 року: „Більшовизм втрачає популярність. Газети

фальшиві. Все звалюють на закордон”. „Брехня „Правди”, це страшно. Наш рубль коштує 1 коп. Це не криза, гірше. Ми боїмося сказати правду. Ніхто не посміє сказати першим. Між містом і селом партія вбиває клин”. І, нарешті, запис 6 березня 1933 року: „В країні мільйони голодуючих. Огідно комуністові, який бачить помилки і не може про це сказати”. Ці свідчення залишив не український „буржуазний націоналіст”, а комуніст, який воював на боці більшовиків, командував полком, якому урвався терпець від більшовицької фальші, тому вони заслуговують на особливу увагу.

Прагнучи приховати перед закордонним суспільством злочинні дії партійно-державної влади в організації голодомору в Україні, органи ГПУ-НКВД пильно стежили за тим, щоб ніхто прилюдно не висловлювався про голод, інакше тому загрожувала сувора кара. Пильнували також за тим, щоб іноземні журналісти чи дипломати не потрапляли в райони голоду. Але й серед них були сміливці, які прагнули донести до своїх читачів правду. Один з них журналіст-великобританець Гарет Джонс, який у 25-річному віці прибув до СРСР ще в 1930 р. Він писав чесні репортажі до лондонської газети „Таймс”. Ранньою весною 1933 р., коли лютуючий голод в Україні та на Кубані досяг свого піку, Г. Джонс поїхав як приватна особа в ті місця, в Україну, пройшов упродовж двох тижнів кілька населених пунктів, розмовляв з людьми і бачив жахливі картини людського горя. Поспішно повернувшись до Москви і залишивши Радянський Союз, він у Берліні дав першу прес-конференцію і написав серію статей про трагедію, яку він бачив на власні очі. Здавалось, що вони повинні були вибухнути у західному суспільстві як бомба, але їх зміст нейтралізували потворні дії журналістів американського прес-корпусу у Москві. Вони, щоб догодити диктаторському режиму, майже одногосно, наввипередки спростували Джонса, звинувачуючи його в брехні. Особливо старався в цій ганебній акції американський журналіст, англієць за походженням, Волтер Дюранті, який за свої брехливі репортажі з Радянського Союзу отримав престижну Пулітцерівську премію 1932 року. Цей дволикий Янус активно публічно заперечував існування голоду, а в приватних бесідах визнавав його цілком відверто. Так, у своїй статті „Росіяни голодні, але не помирають із голоду”, опублікованій 31 березня 1933 р. в „Нью-Йорк Таймс”, він стверджував: „Насправді немає ні голоду, ні голодних смертей, але вельми поширені випадки смерті від хвороб, викликаних недоїданням...”. А 26 вересня 1933 року у приватній розмові з Вільямом Стренджем, співробітником британського посольства у Москві, він сказав: „Цілком імовірно, що минулого року в СРСР 10 мільйонів чоловік загинули, прямо чи непрямо, через дефіцит продовольства”.

Саме через таких журналістів, як В. Дюранті, як політичного діяча, лідера французьких радикалів, колишнього прем'єра Франції Е. Ерріо, якому в 1933 р. московська верхівка влаштувала в Україні інсценізовану бутафорську зустріч, світова громадськість не змогла розібратись, де правда, а де брехня про голод в Україні, а СРСР зберіг своє лице. Хоч як приховували правду про голод в Україні лідери СРСР, правдиві вісті про нього все-таки просочувались за кордон у сусідні держави. Їхні свідчення друкувалися в пресі цих держав. Так, буковинська україномовна газета „Час” ще в грудні 1931 р. помістила замітку під назвою „Голод на Україні” з наступним змістом: „На Східній Україні голод, справжній голод з усіма його фізичними й моральними страховищами... Большевицька преса сама мусить визнати його грізне панування... Це нещастя цілої країни мільйонів людей не викликане якимись фізичними причинами: чи недородом, чи кліматичними умовами, ні, він утворений штучно тими політичними умовами, в яких перебуває український народ під владою большевиків”. Як бачимо, тут чітко вказані причини голоду

в Україні ще у той час.

У газеті „Народна сила” під заголовком „Помагаймо жертвам большевицького звірства” 22 травня 1932 р. повідомляється: „Не з добра втікають люди з большевицького раю до Румунії. Не було дня в зимі щоби через Дністер не втікали сотки жертв большевицького терору. Половину вистріляли, а друга половина, що дістається на румунський берег, оповідає жахливі речі... Серце кров'ю обливається, коли дивишся на тих нещасних біженців, що перебігали сюди в зимі, та ще і досі біжуть. Голі, босі, виснажені, коростливі, залякані, забиті морально, без довір'я до людей, навіть тутка ці люди видаються більш за вихідців... пекла, чим живих людей... Всі ці втікачі перебрались сюди від голоду та від загрожуючого їм заслання на Сибір та кудись на Північ” .

27 вересня 1932 р. газета „Час” передрукувала з львівської газети „Діло” враження московського кореспондента „Прагер Пресс” Й.Е. Шрама про те, що „можна зустріти на московських вокзалах людей з околиць Полтави, Харкова і Києва, отже з пребагатої України і вони розказують не лише устами, але й цілим своїм поглядом „щось псується у Радянському Союзі” і... „в цій пребагатій країні абсолютно нічого нема”. Отже, селяни намагалися будь-куди виїхати з України, аби врятуватися від голодної смерті, оскільки голод набрав великих масштабів. Про це газета „Час” пише, що вже „в серпні 1932 р. з України приходили жахливі вісті про голод, що охопив все сільське населення... В багатьох місцях населення вже з січня 1932 р. не мало хліба. Їли соломку, бур'ян, посліди. Це все молосося, мішалосося, вживалося замість хліба. А запаси збіжжя для армії тут же на очах голодних людей вивозиться до Росії і продається за кордон” . У цьому ж номері газети передруковане повідомлення з газети „Народний агроном” (ч. 36, 1932 р.) про те, що „в 65 селах Кременчуцького району усе населення хворе, смертельність величезна, черевний тиф. В самому Кременчуці 10.000 хворих в лікарнях, шкільних будинках. Причина хвороби – їли всякий бур'ян, недозріле зерно. І в цьому безпорадному становищі по селах ходять карні експедиції, конфісковують останні рештки прихованого хліба” .

Правдивість вищезазначеної інформації буковинської преси (яка була тоді під владою Румунії) підтверджується тим, що вона ідентична з матеріалами і документами, опублікованими у збірниках в часи незалежної України, або знаходяться в раніше недоступних архівах. Водночас ці матеріали підтверджують, що сусідні з Україною держави знали про голод. Їхнє населення прагнуло надати допомогу продовольством, яке громадські організації навіть зібрали, але транспорт із збіжжям доходив тільки до Збруча. Далі, за наказом вищого начальства, прикордонники не пропускали. Пояснення компартійної радянської влади було одне: „Голоду в Україні немає”.

А голод в Україні ставав усе більш масовим, із смертельними випадками, переростав у голодомор. Із запланованої кількості хлібозаготівлі з врожаю 1932 р. 356 млн. пудів упродовж червня і по жовтень вдалося витиснути у селян тільки 156 млн. пудів. Наприкінці жовтня Сталін відрядив в основні зерноводні регіони Союзу надзвичайні хлібозаготівельні комісії: на чолі з головою Раднаркому СРСР В. Молотовим – в Україну, на чолі з секретарем ЦК ВКП(б) Л. Кагановичем – на Північний Кавказ і на чолі з секретарем ЦК ВКП(б) П. Постишевим – у Поволжя.

З приїздом В. Молотова та його групи у складі Калмановича, Саркіса, Маркевича, Кренделя в Україну почався справжній політичний та економічний терор проти селян з метою виконання плану хлібозаготівель за будь-яку ціну. З питання хлібозаготівель лише в листопаді відбулося 6 засідань політбюро ЦК КП(б)У, на яких були прийняті постанови про посилення хлібозаготівель. Для їх виконання були підключені органи Державного

політичного управління, які посилили масові репресії селян. Про це свідчать цифри про кількість заарештованих. Якщо в жовтні 1932 р. за агітацію проти вивезення хліба, його розбазарювання, приховування, крадіжку і спекуляцію хлібом було притягнуто до відповідальності і засуджено 2850 чол., то в листопаді кількість репресованих за такі „злочини” становила 14230 чол. . З них було засуджено Судовою трійкою і Особливою нарадою до вищої міри соціального захисту (ця блюзнірська диференціація більшовиків означала розстріл) – 31 особу.

5 листопада 1932 р. була прийнята постанова політбюро ЦК КП(б)У про посилення допомоги в проведенні хлібозаготівель з боку органів юстиції. Судові органи були зобов'язані поза чергою розглядати справи щодо хлібозаготівель із застосуванням суворох репресій, створити в кожній області не менше 5-10 додаткових роз'їзних судових груп нарсуду для поїздок в райони. Але цим заходи не обмежилися. 18 листопада 1932 р. політбюро ЦК КП(б)У приймає велику, розгорнуту постанову про посилення хлібозаготівель. У ній пропонувалася низка заходів щодо прискорення хлібозаготівель. Передусім ставилася вимога „повністю припинити... видачу яких-небудь натуравансів у всіх колгоспах, які незадовільно виконують план хлібозаготівель” . Але ж плани заготівлі хліба складені були в Москві в таких розмірах, що іноді перевищували передбачуваний збір урожаю. У постанові вимагалось також „у всіх районах негайно організувати вилучення в окремих колгоспників і одноосібників хліба”, який нібито вони крали при збиранні, молотьбі, при перевезенні, зі складу і т. п. А стосовно колгоспників, які мали посіви зернових на присадибних ділянках, повністю зарахувати все отримане ними з цих ділянок зерно на рахунок натуроплати за трудовні з вилученням надмірно виданого хліба на виконання плану хлібозаготівлі. Намічалася заміна колгоспних кадрів, колгоспи, які не виконали план, заносились на „чорну дошку” і до цих сіл застосовувались такі заходи: негайне припинення підвезення товарів, повне припинення кооперативної і державної торгівлі, а також вивезення звідти наявних там продуктів. Вимагалась повна заборона колгоспної торгівлі як для колгоспників, так і для одноосібників. Вводилася також така жахлива кара голодних людей, як натуральні штрафи. За ними передбачалося застосовувати до селян-одноосібників, які не виконали завдання по хлібоздачі, додаткові плани по м'ясозаготівлі у розмірі 15-місячної норми здачі м'яса і, відповідно, річної норми картоплі. Причому накладення штрафу не звільняло господарство від повного виконання встановленого плану хлібозаготівлі.

Окремим пунктом передбачалася організація бригад з колгоспних активістів для вилучення в селян зерна для повного виконання хлібозаготівельного плану. Передбачалося організувати в Україні не менше 1100 таких бригад. Хто входив до таких бригад? Приїжджали в село 2-3 „уповноважених” з райцентру й організовували групу з 4-7 чол., так званих „активістів” села. Це були сільські люмпен-пролетарі, яких К. Маркс називав гнилими покидьками людського суспільства, які здатні зраджувати, продаватись і т. п. Радянська влада наділила їх землю, але ці люди не те що поля, городу, а й грядки біля хати не обробляли; не тільки коня чи корови не виростили, а й курки біля хати не тримали. До речі, хат вони ніколи не білили. Автор цієї статті, котрий сам пережив той голодомор, коли підріс, мав змогу бачити цих „активістів” та їхні дії. Характерно те, що лідери більшовицької партії зразу ж після революції для перемоги на селі взяли курс на розгортання в селах класової боротьби. Цю стратегічну політику більшовиків на селі озвучив голова Всеросійського Центрального Комітету Рад Я. Свердлов (Шварцбаум) у своєму зверненні до ВЦВК, заявивши: „Ми повинні якнайсерйозніше поставити перед

собою проблему поділу селян на класи, створення в ньому двох протилежних і ворожих таборів, підмовляючи найбільш бідніші прошарки населення проти куркульських елементів, розпочавши там таку ж саму класову боротьбу, як і в містах, – лише тоді ми досягнемо в селах того, чого ми добилися в містах” .

Саме таку політику на розкол громади в українському селі проводили російські більшовики в Україні. Коли в 1920 р. на IV Всеукраїнському з'їзді Рад представники України виступили проти назви „комбіді” на селі, заявивши, що Україна це не Росія, тут такої кількості бідняків немає, – радянська влада наділила їх землю, а вони не хочуть її обробляти. А поділ селян на бідняків, середняків і заможних селян, яких росіяни називають „кулаками”, призведе до ворожнечі на селі. У відповідь представники РКП(б) менторськи заявили українцям, що вони не розуміють політики партії, що політика на розкол у селі провадиться навмисно, інакше там не перемогти опору селян.

Так от, ця невеличка частина сільської громади, яка зневажалася нею за ледарство, в кінці 20-х – на початку 30-х років відіграла мерзотницьку роль при так званому розкуркуленні працелюбних селян, які відрізнялися від інших хіба що тим, що був хліб на столі і мали взуття й одягу. За вказівкою „уповноважених” вони, як шуліки, налітали на свою здобич. За розповідями батьків та інших свідків того дійства, в першу чергу ці „активісти” приміряли на себе одягу та взуття розкуркуленої сім'ї, яка викидалася на вулицю. Адже держава у вигляді заохочення давала їм спочатку 15, а згодом 25 відсотків майна розкуркуленого. Але хто вів його облік? Звідки в районі знали, скільки „активісти” присвоїли собі? Там і не прагнули це знати, головне, що був зламанний опір селянина, який не хотів вступати до колгоспу. За сьогоднішнім визначенням це був справжній рекет, організований державою.

Не менш зловісну роль ці „активісти” відіграли й при насильницькому, грабівницькому методі хлібозаготівлі в Україні під час голодомору 1932-1933 років, коли забиралися в селян усі їстівні продукти.

З малих років автор статті наслухався жахливих розповідей про їхні дії у своєму рідному селі на Поділлі (с. Лисанівці колишнього Меджибізького району). Вони, наче нишпорки, шукали продукти у селян. У буквальному значенні витрясали з горшків, торбинок усе до крихти. Навіть піднімали немовлят з коліски і, якщо знаходили торбинку крупи, забирали. Залізними прутами проштрикували землю, чи нема там закопаного зерна, стіжки соломи і сіна, чи не заховано чогось у них, розбивали жорна й рубали ступи (була така вказівка зверху), щоб селянин нічого не міг змолоти і стовкти проса на пшоно. Їхні дії були справжнім душоубством, адже на їхній совісті – сотні тисяч смертей від голоду.

Завдяки таким методам хлібозаготівлі молотовська бригада з 1 листопада 1932 р. по 1 лютого 1933 р. додатково „заготовила” в Україні 105 млн. пудів зерна. Таким чином, загальна кількість хліба, вилученого державою з урожаю 1932 р., становила 261 млн. пудів .

Ця хлібозаготівля в Україні здійснювалася під пильним більшовицьким оком та вимогами ЦК ВКП(б) і Раднаркому СРСР та їх ставленника в Україні секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора. Те, що російський центр і особисто Сталін вимагали здійснювати хлібозаготівлю будь-яким методом, це факт. Але фактом є й те, що ці вимоги покірливо виконував С. Косіор як перша особа в республіці і водночас член політбюро ЦК ВКП(б). Він через кожні декілька днів розсилав постанови та листи секретарям обкомів, райкомів, головам радянських органів про обов'язкове вивезення всіх наявних фондів, у тому числі й насінневого. Особливо це посилювалось після постанови ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР

про хлібозаготівлі в Україні, Північному Кавказі та західних областях від 14 грудня 1932 р. і постанови цих же органів від 19 грудня про те, щоб Каганович і Постишев негайно виїхали в Україну на допомогу ЦК КП(б)У та Раднаркому України, які провалюють план хлібозаготівель.

На виконання цих постанов секретар ЦК КП(б)У С. Косіор 24 грудня розсилає листи всім секретарям райкомів партії і головам райвиконкомів про те, щоб всім „колгоспам, які не виконали план хлібозаготівель, в п'ятиденний строк вивезти всі без винятку наявні колгоспні фонди, в тому числі і насінневий (виділення автора. – П.Б.), в рамках виконання плану хлібозаготівлі”.

На другий же день С. Косіор пише листа членам та кандидатам у члени політбюро, в якому дає своє тлумачення, чому необхідно вивозити насінневі фонди, а саме:

„Залишення насінневих фондів, незважаючи на організований куркулем саботаж хлібозаготовок, говорило б про нашу слабкість і нерішучість” .

С. Косіор не міг не розуміти того, що забираючи насінневий фонд у колгоспів, він позбавляє їх проведення весняної сівби під урожай 1933 р. і тим самим прирікає селян ще на один голодний рік. Сумнівно також, щоб про це не знало московське керівництво. Знало і вимагало все нових жертв.

Про це свідчить директива ЦК ВКП(б) від 2 січня 1933 р. обкомам, крайкомам та ЦК компартій союзних республік про затвердження плану хлібоздачі на січень 1933 р. та про встановлення в Україні граничного терміну виконання повністю річного плану хлібозаготівель та хлібоздачі, підписаної особисто Сталіним. Згідно з цією директивою ЦК затвердив план хлібозаготівель і хлібоздачі на січень 1933 р. 94 млн. пудів для СРСР, а для України – 62,5 млн. пудів, що становило 66,5 відсотка від усієї хлібозаготівлі по Союзу. Це була явно дискримінаційна вимога, бо з частини СРСР (України), яка на той час мала менше п'ятої частини населення і в десятки разів була меншою за територією, вимагалось дві третини хлібоздачі від СРСР. Другим дискримінаційним фактом для України є те, що в окремому (4-му) пункті директиви зазначалося: „Зберегти для України раніше встановлений ЦК ВКП(б) граничний термін виконання повністю річного плану хлібозаготівлі і хлібоздачі радгоспами, а саме до кінця січня 1933 року” , тоді коли для інших частин Союзу цього терміну не зазначалося.

Ці вищеазначені 261 млн. пудів вичавили з селян України завдяки тому, що згідно з постановою ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР в Україну були направлені секретарі ЦК ВКП(б) Л. Каганович і П. Постишев з особливими повноваженнями (адже в цей час в Україні з тими ж повноваженнями „працювала” комісія на чолі з В.Молотовим) з метою „застосувати всі необхідні заходи організаційного і адміністративного порядку для виконання плану хлібозаготівлі” .

Що це були за „заходи організаційного і адміністративного порядку”, можна зрозуміти, ознайомившись з діяльністю В. Балицького, який обіймав посаду заступника голови ДПУ СРСР і який до серпня 1931 р. вже очолював ДПУ УСРР. Він висунув версію, що в Україні існує „організаційний саботаж хлібозаготівлі”, керований організованим контрреволюційним повстанським підпіллям, яке має зв'язок з іноземними розвідками і т. п. Тому з його поверненням в Україну значно посилювалися репресії. Лише за місяць з 15 листопада по 15 грудня було заарештовано 16 тис. чол., у т. ч. 435 комуністів, 2260 осіб з колгоспних кадрів, у т. ч. 409 голів колгоспів і 441 бухгалтерів та рахівників, а також 107 голів сільрад . Репресії колгоспників і селян продовжувалися ще більш посилено в 1933 р.

Проте, незважаючи на боротьбу з „саботажем”, „контрреволюцією” і жорстокі репресії, висока повноважна московська комісія не могла більше вичавити хліба з українських селян – його не стало. Настав пік голодомору. Масштаби його жахів ілюструє особистий лист начальника Харківського обласного ДПУ УСРР З. Кацнельсона голові ДПУ УСРР В. Балицькому про поширення голоду в області і Харкові (5 червня 1933 р.) Кацнельсон констатує, що й до цього продовольче становище по районах області було досить тяжким, а за останній час різко погіршилося. В результаті цього „в місто Харків значно посилюється вплив голодного, бездомного, жебрацького елемента”. Далі в листі він подає статистику кількості підібраних на вулицях Харкова (без залізничного вокзалу) знесилених від голоду і мертвих. А саме: за січень-лютий 1933 р. підібрано голодних 645 чол. (з них 373 дитини) і лише за лютий – 431 труп; за березень-квітень, відповідно: голодних – 4476 (з них 1806 дітей) і 1166 трупів; за травень: голодних – 11402 (з них 6378 дітей) і 992 трупа; і за перші 3 дні червня: голодних – 1077 чол. і за ці ж 3 дні червня підібрано 196 трупів .

Про жахливу картину голодомору в столиці України Харкові свідчив італійський консул у Харкові С. Граденіго. У своїй доповідній послу Італії у Москві від 31 травня 1933 р. він повідомив наступне: „На базарі вранці 21 (травня) мертвих поскидали, як купи шмаття, у болоті в людському гною, вздовж частоколу, що відмежовує площу в сторону ріки. Було їх близько 30. Вранці 23 я їх нарахував уже 51. Одна дитина ссала молоко з грудей мертвої матері з посірілим обличчям. Люди говорили: „Це пуп’янки соціалістичної весни...” .

Безрадісним було становище і в населених пунктах області, в яких на 1 червня 1933 р. був зафіксований 221 випадок людоїдства і трупоїдства.

У цьому ж листі повідомляється, що „село Чепишки, в якому було 500 дворів, перетворилося в пустир. Хату з людьми можна знайти через 3-4 садиби. Як вдень, так і ввечері ніякого шуму не чути; ранками диму з коминів не видно.

За час з березня місяця до 30-го травня в селі померло понад 300 чол., з яких 95% колгоспників” .

Подібне становище більшою чи меншою мірою було й в інших містах України. У Києві на вулицях підібрано трупів: у січні – 400, в лютому – 518, за 10 днів березня – 249. Кожного дня батьки підкидали голодних дітей у середньому по 100 осіб .

Коли голодомор набрав великих масштабів, селяни, тікаючи від голодної смерті, шукали порятунку в містах, а то й за межами України (в Росії), часто при цьому залишаючи в містах дітей. Але не всім щастило щось виміняти або заробити в містах чи за межами республіки. Одні з них, знесилені голодом, помирили на вулицях, інші, яким пощастило прорватись через заблоковані залізничні вокзали і кордон, навіть якщо дістали трохи продуктів, при поверненні назад заарештовувалися, а продукти відбиралися. Щоб боротися з впливом голодуючих до міст, 15 листопада 1932 року політбюро ЦК ВКП(б) ухвалює рішення „Про паспортну систему і розвантаження міст від лишніх елементів”. 27 грудня 1932 р. прийнято спільну постанову Центрального Виконавчого Комітету і Раднаркому СРСР про введення паспортної системи та обов’язкової прописки паспортів. Але сільським жителям, які не були пов’язані з роботою в містах і державних установах (МТС, школах, лікарнях і т. п.), паспорти не видавалися (аж до 1974 р.). Це було зроблено з метою не допустити селян влаштовуватися на роботу без прописки.

Відповідно до рішень РСФРР, 31 січня 1933 р. відповідну постанову прийняли Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Раднарком УСРР.

28 квітня 1933 р. з’явилася постанова Раднаркому СРСР про видачу паспортів

громадянам СРСР на всій території країни. Але... згідно з постановою, паспорти видавались лише тим, хто проживав „у містах, населених пунктах, які районними центрами, в робітничих селищах, на новобудовах, на промислових підприємствах, у зоні відчуження залізниць, у радгоспах і населених пунктах, де розташовані МТС”, окремо в постанові зазначалося: „громадяни, які постійно проживають у сільській місцевості, паспортів не отримують” (виділення автора. – П.Б.) .

Таким чином, ця постанова уряду держави, яка проголошувала, що буде справедливе соціалістичне суспільство, зафіксувала різницю в правовому становищі громадян міста і села, робітників і селян. Селян (у тому числі й колгоспників) вдруге прикріпили до землі. В містах посилилась гоніння і репресії селян.

22 січня 1933 р. секретар ЦК ВКП(б) Сталін і голова Раднаркому СРСР Молотов надіслали директиву партійним і радянським органам з приводу масових виїздів селян за межі України. У ній стверджувалося, що ця міграція селян спровокована ворогами радянської влади, есерами й агентами Польщі з метою агітації в північних районах СРСР проти колгоспів. І вимагалось від органів влади та ДПУ УСРР і Північного Кавказу негайно припинити масовий виїзд селян в інші райони.

ЦК КП(б)У та Раднарком УСРР швидко відреагували на наказ московського центру. Вже на другий день 23 січня 1933 р. була надіслана директива всім обкомам партії, облвиконкомам про неприпустимість масових виїздів колгоспників та одноосібників за межі України. У ній пропонувалося:

1. Негайно запровадити в кожному районі рішучі заходи з метою не допустити масового виїзду одноосібників і колгоспників, виходячи з розісланої по лінії ДПУ директиви Балицького (голови ДПУ. – П.Б.).
2. Перевірити роботу всякого роду вербувальників робочої сили на вивезення за межі України.
3. Розгорнути широку роз'яснювальну роботу серед колгоспників і одноосібників проти самовільних виїздів із залишенням господарства й застерегти їх, що у випадку виїзду в інші райони вони будуть там заарештовані.
4. Вжити заходів щодо припинення продажу квитків за межі України селянам, які не мають посвідчень РВК (Районного виконавчого комітету. – П.Б.) на право виїзду чи промислових, будівельних і державних організацій про те, що вони завербовані на ті чи інші роботи за межі України.

Відповідні вказівки дані по лінії уповноваженого НКШС (Народного комісаріату шляхів сполучення. – П.Б.) і транспортного ДПУ .

Таким чином, для селян були заблоковані міста, залізничні вокзали і переїзд у Росію та Білорусію. Фактично вони були приречені на вимирання. Але доведеним до крайнощів селянам було вже однаково, де вмирати, чи голодною смертю у своїй хаті, чи в дорозі, де жевріла надія на щасливий випадок. І вони масово виїжджали в пошуках їжі, щоб хоч якось вижити.

Але міліція і ДПУ не дримали, виловлювали селян і в містах, і на залізничному транспорті. Вже 2 лютого 1933 р. була підготовлена довідка ДПУ УСРР „про масові втечі селян із сіл України” станом на 2 лютого. У ній повідомлялося, що з 23 січня по 2 лютого всього по районах України затримано 3861 чол., з них: 3521 чол. повернуто на місце постійного проживання, а 340 чол. заарештовано. За цей час на залізничному транспорті заслонами затримано 17733 чол., з них 1610 заарештовано і передано ДПУ.

Всього з сіл, за даними обласних відділів ДПУ, за час з 15 грудня по 2 лютого виїхало

94433 чол. Значна частина їхала сім'ями, знищуючи своє господарство. Найбільше виїздів спостерігалось у Київській, Харківській і Дніпропетровській областях, на них припадає 62739 чоловік із загальної кількості тих, що виїхали. Внаслідок терору при викачуванні продовольства з сіл для голодуючих, яких позбавляли харчів, навесні 1933 р. наступив пік голодомору, який забрав з життя мільйонні жертви.

Встановити точні цифри небачених в історії людства масштабів жертв голодомору 1932-1933 років фактично неможливо. Фальсифікація йшла як зверху, так і знизу, починаючи із статистичної інформації сільських рад. Про фальсифікацію зверху підтверджують такі факти. У довідці Державного політичного управління УСРР про продовольчі труднощі та вражені голодуванням райони України від 12 березня 1933 р. вказується, що згідно з даними, які надійшли в лютому-березні, "продтруднощі (яка блюзнірська делікатність. – П.Б.) зафіксовані в 738 населених пунктах 139 районів, де голодує 11 тис. 67 сімей. У числі голодуючих хворих на ґрунті недоїдання було нараховано 17 тис. 308 осіб. За цей же період померло від голоду – 2 тис. 487 людей". По Київській області у цій довідці на цей час подаються наступні дані: кількість голодуючих сімей – 1363, опухлих – 253, померлих – 417 осіб. А начальник Київського обласного відділу ДПУ Розанов після 1 березня 1933 р. доповідав голові ДПУ УСРР про те, що в 42-х районах (з 65-ти) було охоплено голодом 829 населених пунктів, в яких голодувало 26525 сімей, або 205835 осіб (виходить, що в середньому в кожній сім'ї було не менше 7 осіб), у тому числі 93636 дорослих та 112199 дітей. 63020 чол. були опухлими і хворими, а 12801 чол. померли від голоду.

Про фальсифікацію статистики голодомору підтверджують також наявні відомості про охоплення "продовольчими труднощами" окремих районів Вінницької області станом на 15 травня 1933 р. У цій відомості стверджується, що на цю дату у Вінницькій області охоплено 34 райони (400 сіл), в яких голодує 26778 сімей. Але кількість голодуючих і опухлих у цій відомості вказана 22873 осіб. Ця кількість значно занижена і це підтверджується тим, що число голодуючих і опухлих людей менше від числа голодуючих сімей. Явна суперечність.

Треба зазначити, що статистичні дані, які йшли "знизу", теж занижені, бо вони фальсифікувалися районними органами влади. Зокрема, Меджибізький район у доповідній записці обласної оздоровчої комісії про стан продовольчих труднощів у Вінницькій області 17 травня 1933 р. відноситься до 4-ї (останньої) категорії районів, де зафіксовані "продовольчі труднощі" в "незначній кількості господарств в окремих селах". І це тоді, коли в селах цього району (що достовірно відомо автору, який є родом звідти) від голоду вмирали не лише окремі люди, а й цілі сім'ї. Були також випадки людоїдства.

Таким чином, навіть з цих неповних даних, розглянутих вище, бачимо, що ДПУ УСРР лише по Київській області зменшило число голодуючих сімей – у 19,3 рази, опухлих від голоду – у 249 разів, кількість померлих – у 30,7 рази.

Труднощі у визначенні кількості жертв голодомору 30-х років виникли ще й тому, що матеріали Всесоюзного перепису населення в січні 1937 р., в яких зафіксований великий дефіцит населення, за розпорядженням Сталіна були оголошені недійсними і частково знищені (збереглися лише чернетки), а люди, причетні до цього перепису, в першу чергу організатори, були репресовані. Доступу до відомостей цього перепису не було понад 50 років. Але і в наш час доступ до цих документів для українських дослідників закритий, оскільки вони зберігаються в Москві.

Про масштаби голодомору 1932-1933 років в останній час публікується багато

документів, матеріалів, спогадів. Кількість втрат України від голодомору називається різна: від 4,5 до 10 мільйонів осіб. Більшість науковців вважає, що реальним числом загиблих є 6-8 мільйонів чоловік. Немає жодного сумніву, що голодомор 1932-1933 рр. був спричинений не природними кліматичними умовами, коли через посуху не було врожаю, а він був викликаний штучно, злочинними діями керівників більшовицької партії та радянської держави на основі політики, яка проводилася в Україні. Голодомор в Україні в ці роки має всі ознаки геноциду українського народу. Про це свідчать неспростовні факти, а саме:

1. Надмірні, насильницькі плани хлібозаготівлі в Україні, в багатьох колгоспах та індивідуальних господарствах забирали навіть насінневий фонд. Навесні 1933 р. спеціальні групи “уповноважених” з району і місцевих “активістів” повністю вилучали в населення села всі сільськогосподарські продукти, в буквальному сенсі витрясли з горшків, торбинок, з дитячих колик усе до останньої зернини. Якщо з валового збору зерна у 1930 р., який становив 22,9 млн. т, на хлібозаготівлю пішло 7,8 млн. т, у 1931 р. – валовий збір становив 17,6 млн. т, а вивезли з України 6,9 млн. т, то з 12,8 млн. т валового збору зерна в 1932 р. на держзаготівлю забрали 7 млн. т, залишивши населення без хліба .

2. Згідно з вимогами ЦК ВКП(б), політбюро ЦК КП(б)У 18 листопада 1932 р. ухвалює постанову про те, щоб повністю припинити видачу будь-яких натуравансів у всіх колгоспах, які незадовільно виконують план хлібозаготівель (а їх через надмірний план було більшість), а в колгоспах, які вже видали аванс на трудовні, щоб негайно його повернули як незаконно виданий. У всіх районах, щоб негайно організували вилучення в окремих колгоспників і одноосібників хліба, розкраденого в колгоспах. А в колгоспах, які незадовільно виконують план хлібозаготівель, стосовно колгоспників, які мають посіви зерна на присадибних ділянках, повністю зарахувати все отримане ними зерно в рахунок натуральної видачі на трудовні з вилученням зайвої видачі хліба на виконання плану хлібозаготівлі.

Ті колгоспи, які незадовільно виконують план, заносити на “чорну дошку” і в них: а) негайно припинити підвезення товарів; б) кооперативну і державну торгівлю на місці і вивезти з їх лавок усі наявні товари; в) повністю заборонити колгоспну торгівлю як для колгоспників, так і для одноосібників.

Стосовно одноосібників передбачалося застосування натуральних штрафів шляхом встановлення додаткових завдань по м'ясозаготівлям у розмірі 15-місячної норми здачі м'яса і, відповідно, річної норми здачі картоплі. Передбачалося ще ряд покарань селян.

3. Видання ЦК ВКП(б) і Раднаркомом СРСР 7 серпня 1932 р. терористичного карного закону про охорону соціалістичної власності (прозваний у народі законом “про п'ять колосків”), за яким за крадіжку зерна (навіть збирання на стерні, після збору врожаю) передбачалось 10 років тюрми або розстріл. На ньому рукою Сталіна було дописано: “З 12-річного віку”. До початку 1933 р. за цим законом було засуджено 54645 чол., з них 2000 – розстріляно .

4. Ухвала в часи голодомору (15 листопада 1932 р.) постанови політбюро ЦК ВКП(б) “Про паспортну систему і розвантаження міст від лишніх елементів”. На її основі 27 грудня 1932 р. було ухвалено спільну постанову ЦВК і Раднаркомом СРСР про введення паспортної системи і обов'язкової прописки паспортів. Ця постанова стосувалася лише жителів міст і тих, хто працював на державних підприємствах чи установах (МТС, радгоспах, школах, лікарнях і т. п.). Селяни позбавлялися цього права, тому вони не

могли знайти притулок у містах чи за межами України.

5. Блокада на кордонах з Росією і Білорусією, а також на залізничних станціях, щоб селяни не могли виїхати в інші місця і за межі України в пошуках продуктів. Хто попадався, то продукти конфіскували, а затриманого заарештовували.

6. Продаж за кордон мільйонів пудів зерна у той час, коли у своїй державі був масовий голод. У 1930 р. СРСР експортував за кордон 48 млн. пудів зерна, в 1931 р. – 51, в 1932 р. – 18, в 1933 р. – 10 млн. пудів .

7. Є ще один важливий аргумент, про який не згадується в жодній історичній праці і молоде покоління про це не знає. Це накази органів влади знищувати у селян жорна, щоб вони не могли змолоти зерна на муку, і рубати ступи, щоб селяни не могли стовкти просо на пшоно. І це в той час, коли громадські млини в селі теж призупинили роботу. Цей факт є яскравим свідченням того, що радянська влада прирікала українських селян на вимирання.

8. Дискримінаційне викачування хліба з України. Згідно з директивою ЦК ВКП(б), план хлібоздачі на січень 1933 р. для СРСР становив 94 млн. пудів, а для України – 62,5 млн. пудів (майже 67%) і окремо зазначено, що для України граничний термін здачі зерна планувався до кінця січня 1933 р.

Але все викладене в справі організації голодомору й геноциду українського народу в 1932-1933 роках було лише інструментом для здійснення основної, стратегічної політичної мети більшовицької партії Росії: загальмувати подальший розвиток УСРР в національному дусі, для чого необхідно було призупинити “українізацію”, зміцнити всебічний контроль ЦК ВКП(б) на чолі зі Сталіним над Україною, щоб вона, бува, не відійшла від Москви. Адже Микола Скрипник ще у 1918 р. перед утворенням КП(б)У наполягав на тому, щоб вона не підлягала ЦК РКП(б), а була незалежною. Сталін ще перед утворенням СРСР боявся цього і в листі до Леніна 22 вересня 1922 р. застерігав його в цьому. “Ми встигли, – писав він, – виховати серед комуністів, всупереч своїй волі, справжніх і послідовних соціал-незалежників, які вимагають справжньої незалежності в усіх відношеннях і розцінюють втручання ЦК РКП(б) як обман і лицемірство з боку Москви... Покоління комуністів на окраїнах гру в незалежність відмовляється розуміти як гру, вперто визнаючи слова про незалежність за чисту монету, а також вперто вимагаючи від нас проведення в життя букви конституції незалежних республік. Якщо ми тепер же не постараємося пристосувати ФОРМУ взаємовідносин між центром і окраїнами до ФАКТИЧНИХ (виділено Сталіним) взаємовідносин, внаслідок чого окраїни в усьому основному, безумовно, повинні підкоритися центру, тобто якщо ми тепер же не замінимо формальну (читай фіктивну. – П.Б.) незалежність формальною (і разом з тим реальною) автономією, то через рік буде незрівнянно важче відстояти фактичну єдність радянських республік” .

Прошло 10 років. Ті визначні державні діячі-комуністи, які були патріотами України, прагнули поєднати комуністичні ідеали з ідеєю національного розвитку республіки. Серед них Григорій Гринько, Олександр Шумський, Микола Скрипник, які один за другим очолювали Наркомат освіти УСРР, якому тоді підпорядковувалися всі навчальні заклади і культурні установи, Академія наук. Саме ці особи прийняли резолюцію XII з'їзду РКП(б) (1932 р.) про рівність прав і обов'язків республік, про забезпечення законом вживання рідної мови в усіх державних органах та установах і т. п. “за чисту монету” й активно втілювали її в життя. Особливо значних успіхів на цьому поприщі домогся Микола Скрипник, який очолював Наркомат освіти з лютого 1927 по лютий 1933 року. Він

активно сприяв не тільки в проведенні українізації середньої і вищої школи, підготовці національних кадрів учителів, розвитку преси і книгодрукування українською мовою, але й розвитку шкіл та установ культури національних меншин, які проживали в Україні. Також організовував масштабну допомогу в українізації освіти у місцях компактного проживання українців за межами України. Завдяки його наполегливості у Росії було організовано близько 500 українських шкіл, кілька технікумів і два вузи з навчанням українською мовою (передусім на Кубані, Поволжі і в Казахстані). Саме там, крім України, де проживали етнічні українці, теж був голодомор.

Для запозичення досвіду вирішення міжнаціональних питань представники інших радянських республік приїжджали не в Москву, а в Харків, столицю УСРР, до Скрипника. Хіба могло спокійно споглядати на таке “зухвальство” московське керівництво на чолі зі Сталіним? Реакція на дії керівництва України не забарилася.

11 вересня 1932 р. Сталін пише лист Кагановичу наступного змісту: “... Саме головне зараз Україна. Справи на Україні геть погані. Погано по партійній лінії. Кажуть, що в двох областях України (здається, в Київській і Дніпропетровській) біля 50-ти райкомів висловилися проти плану хлібозаготівель, визнавши його нереальним...”

Якщо не візьмемося тепер же за виправлення становища в Україні, Україну можемо втратити... Майте на увазі, що в українській компартії (500 тисяч членів, хе-хе) перебуває немало (так, немало) гнилих елементів, свідомих і несвідомих петлюрівців, на кінець – прямих агентів Пілсудського. Як тільки справи стануть гірші, ці елементи не забаряться відкрити фронт всередині (і ззовні) партії, проти партії. Найгірше – це те, що українська верхівка не бачить цієї небезпеки... Поставити собі за мету перетворити Україну в найкоротший строк в справжню фортецю СРСР; в дійсно зразкову республіку. Грошей на це не жаліти”.

14 грудня 1932 р. з цього питання була ухвалена постанова ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР, хоч офіційно мала назву “Про хлібозаготівлі на Україні, Північному Кавказі та у Західних областях”. Але в її змісті розкривається, проти чого і проти кого спрямовані стріли, передусім, проти “українізації”, М. Скрипника і КП(б)У в цілому, яка нібито засмічена петлюрівцями і буржуазно-націоналістичними елементами. У постанові зазначалось, що “замість правильного більшовицького проведення національної політики в ряді районів України українізація проводилася механічно, без врахування конкретних особливостей кожного району, без ретельного підбору більшовицьких українських кадрів...”.

Іншим пунктом вказувалося Північно-Кавказькому крайкому та крайвиконкому, що “легковажна, не впливаючи з культурних інтересів населення, не більшовицька “українізація” майже половини районів Північного Кавказу при повній відсутності контролю за українізацією школи і друку з боку крайових органів, дала легальну форму ворогам радянської влади для організації опору... радянській владі...”.

Далі пропонується ЦК КП(б)У і Раднаркому України звернути серйозну увагу на правильне проведення українізації, усунути механічне проведення її, вигнати петлюрівські та інші буржуазно-націоналістичні елементи з партійних і радянських організацій...”.

Щодо Північного Кавказу, то в постанові вимагалось “негайно перевести... діловодство радянських і кооперативних органів “українізованих” районів, а також усі газети і журнали, які друкуються, з української мови на російську як більш зрозумілу для кубанців, а також підготувати і до осені перевести викладання в школах на російську

мову” .

Ця постанова ЦК ВКП(б) фактично поклала початок припиненню процесу національного відродження (українізації) під приводом “усунення викривлень у більшовицькій національній політиці”. В січні 1933 р. секретаря ЦК ВКП(б) П. Постишева було призначено на посаду другого секретаря ЦК КП(б)У із залишенням його на попередній посаді. Фактично він став першою особою в Україні з необмеженими правами. Він швидко покінчив з політикою українізації, поставивши республіку під прямий контроль Москви. Були розгромлені навчальні й культурні заклади. Почалися масові репресії української інтелектуальної еліти, яка за кілька років була знищена. М. Скрипника звільнили з посади Наркома освіти з обвинуваченням в “національному ухилі”, вимагаючи від нього принизливого покарання. Не витримавши цькування, він 7 липня 1933 р. застрілювався в своєму робочому кабінеті. В 1934 р. на XVII з’їзді ВКП(б) Сталін заявив, що в Україні ухил до українського націоналізму став головною небезпекою для держави.

П. Постишев провів масову чистку українського уряду й місцевих радянських і партійних органів. Лише за 10 місяців 1933 р. він послав 1340 чол. на заміну районних керівників. Не зупинився він і перед масовою чисткою партії, яку звинувачував у націоналістичному ухилі. Якщо в 1933 р. на обліку КП(б)У було 550.433 чол., то в 1936 р. їх стало 241330, тобто різниця склала 309103 особи. Неважко здогадатися, яка доля їх чекала після виключення з КП(б)У: справи передавалися до ДПУ. Сталін пішов на терор і репресії над самими членами КП(б)У під приводом нібито їх нездатності викачати заданий Москвою хлібозаготівельний план і здійснення ними “механічного”, “неправильного” проведення українізації.

Але основний удар у період голодомору, як і планувалось, був завданий українським селянам, яких Сталін вважав рушійною силою “українського національного сепаратизму”, його соціальною базою. Він любив повторювати про те, що “питання національне є по суті справи питання селянське”.

Про те, що голодомор був організований саме проти українських селян, зробив висновок ще в 1933 році італійський консул у Харкові Сержіо Граденіго, який у своєму звіті писав, що голодомор був спровокований, щоб “дати селянам урок” і, згідно з повідомленням одного з високопосадовців ДПУ, провести модифікацію “етнічного матеріалу” в Україні, оскільки з того, що там був, “не можна зробити хороших комуністів”. І далі С. Граденіго у своїх висновках прогнозував: “Теперішнє нещастя спричинить колонізацію України з російською більшістю. Вона змінить її етнографічний характер. Мабуть, у доволі близькому майбутньому вже не можна буде говорити про Україну, ні про український народ, ані про українську проблему, бо Україна стане насправді російським регіоном” .

С. Граденіго не помилився. Московський центр прагнув денационалізувати Україну й суцільно русифікувати її. Вже в 1933 р. в Україну на садиби померлих і депортованих на заслання на Північ РСФРР чи до Сибіру переселяли селян з Росії. Станом на 28 грудня з Горьковської, Івановської, Центрально-Чорноземної і Західної областей РСФРР та Білоруської СРР було відправлено 329 ешелонів з 117149 чол. в Одеську, Донецьку, Харківську і Дніпропетровську області .

Опонентам, які заперечують, що голодомор 1932-1933 рр. мав характер геноциду українського народу, стверджую, що це так і було. Крім вищезазначеного, це підтверджує і демографічна статистика, кількісні показники переписів населення

України 1926 і 1939 років. Так, згідно з переписом 1926 р., росіян числилося 77.791 тис. чол., а українців – 31195 тис., у 1939 р. росіян стало 99591 тис. чол. – тобто приріст становив 21800 тис. чол., а українців стало 28111 тис. чол., – на 3 млн. 84 тис. менше, – замість приросту .

Під час голодомору в Україні найбільше постраждало сільське населення, тобто ті, хто виробляв продовольство. Селяни становили близько 80 відсотків населення республіки, а серед них українці – від 83 до 87 відсотків, тому втрати їх незрівнянно великі. Чому селяни зазнали найбільшого терору? Вони були рушійною силою Української революції. Їх чисельні збройні загони у різних формуваннях вели мужню боротьбу проти війська радянської Росії в 1917-1920 рр., а до 1924 р. – партизанську боротьбу. В 1929-1931 рр. українські селяни чинили впертий опір насильницькій колективізації, нав'язаній більшовицькою партією Росії. І головне – те, що вони були основними носіями українства й важко піддавалися зросійщенню. Завдяки селянам в Україні збереглися, вистояли впродовж років українська мова, культура, звичаї, традиції. Ось чому Сталін і його політики прагнули зламати їхній опір, зміцнити контроль над Україною, викоринити національний дух в українців. Висновок про те, що в 1932-1933 роках був здійснений акт геноциду українського народу, зробила спеціальна Комісія Конгресу США з питань Голодомору 1932-1933 років в Україні ще в 1988 році, виконавчим директором і фактичним автором аналітичної доповіді був ініціатор створення комісії і невтомний дослідник голодомору в Україні американський вчений Джеймс Мейс.